SÁROSD

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017.

TERVEZET

Tisztelt Polgárok!

Polgármester köszöntője

Tisztelettel:

Dunkl Gergely
polgármester

SÁROSD

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1 BEVEZETÉS

3. oldal

2 SÁROSD BEMUTATÁSA

5. oldal

3 ÖRÖKSÉGÜNK

15. oldal

4 TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

19. oldal

5 AJÁNLÁSOK

27. oldal

6 JÓ PÉLDÁK

35. oldal

7 JÓ PÉLDÁK – SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

39. oldal

BEVEZETÉS

A település arculatának alakulása minden lakójának ügye, hiszen az arculatot az egyenként megépített épületek összképe, együttese határozza meg. Ezért a házépítés nem csupán az építtető magánügye, hanem a település lakóival való közösség felvállalása is attól a pillanattól kezdve, hogy az építés helyszínét kiválasztotta.

Ha egy utcában a meglévő egységes hangulatú házak közé bekerülnek elütköző tömegű, arányú, színű házak, akkor az utca világa zavaros lesz, mint egy olyan zenekar, amelyikben néhány hamis hangszer más darabot játszik mint a többi. Ezzel szemben, ha a településrész sajátos jellegét felismerő, azt közösen felépítő házak állnak együtt, az olyan, mint amikor az összehangolt hangszerek egy zenemű különböző dallamait szólaltatják meg eggyé olvadva. A község vezetése hozhat bármilyen szigorú szabályokat az építkezésekre vonatkozóan, az kevés lesz az összhang megteremtéshez, mert az az egyes építkezők arculati döntésein múlik. A közösen kialakított arculat végeredményben minden egyes építkezőnek feladata és élménye is!

Sárosd sajátos arculatának alakításához kíván segítséget nyújtani ez a kézikönyv a településen építkezők, a tervezők és a község vezetői számára is. Ismerteti, bemutatja a település megkülönböztethető karakterű területeit és karakterüknek meghatározó összetevőit, sajátos tulajdonságait és építészeti értékeit. Ha a falu lakói nem ismerik ezeket, akkor idegen építési szokások bűvöletébe kerülnek, és az egyedinek gondolt szokatlan épületekkel szétfeszítik a település sajátos szövetét. Azonban, ha Sárosd lakói felismerik és megszeretik lakóhelyük karakterét, értékeit, akkor tudatosabban tudják felvállalni az összhangba való illeszkedést.

Az arculati kézikönyv jó példákon keresztül mutatja be a már kialakult karakterhez illő megoldásokat, másrészt kevésbé jellegzetes településrészeken a kívánatos arculathoz irányt mutató megoldásokat.

SÁROSD BEMUTATÁSA

FÖLDTAN, ELHELYEZKEDÉS

Útifaluból kialakult többutcás szalagtelkes település a Mezőföld Duna-Sárvíz közti területén. A község központi belterülete a Seregélyesi-völgy bal- és jobb partján fekszik 115 méter tengerszint feletti magasságban. Területe folyóvízi üledékkel feltöltött hordalékkúp-síkságból és alacsony löszös hátból áll. Tagolatlan felszínének alapja 400-500 méter vastag agyagos, homokos beltengeri medenceüledékekből álló pannóniai tábla, amely 2 millió évvel ezelőtt, a harmadidőszak végén vált szárazulattá. A lassú mozgással kiemelkedett pannóniai táblás felszín enyhe lejtővel dél-délkeleti irányban lejtett, s a jégkorszak első és második harmadában eróziós térszín volt. Felszínének puha üledékes takaróját az észak felől leszaladó bővizű patakok és időszakos vízfolyások erodálták, majd a letarolt és felárkolt területén a jégkorszak utolsó harmadában löszképződésre és folyóvízi feltöltésre került sor.

Az utolsó jégkorszakban a községhatárt szerkezeti mozgások érték, s keleti részét tágabb környezetével együtt lesüllyesztették. A süllyedékterület nyugati tengelyében északnyugat-délkeleti irányú szerkezeti vonal mentén kialakult a Seregélyesi-völgy őse, amely ebben az időben még a Császárpatak völgyének folytatása volt, s a Vértesben eredő patakja a maival ellentétes irányban délkelet felé folyt és Mezőfalva-Előszállás érintésével Dunaföldvár környékén torkollt bele a Dunába. A község területének keleti lesüllyedt része folyóvízi üledékkel feltöltött hordalékkúp-síkság. Kialakulása szoros összefüggésben történt a Gárdány, Seregélyes, Szabadegyháza és Pusztaszabolcs határában épült hordalékkúppal. A hordalékkúpot a Velencei-hegységből leszaladó vízfolyások építették a jégkorszak végén.

Ekkor még nem volt meg a Velencei tómedence, s így a hegységben eredő állandó vízű patakok és időszakos vízfolyások területén átfolyva a Mezőföld Duna-Sárvíz közti területének északi részét töltögették. A hordalékkúp anyaga jól osztályozott: finom szemű folyóvízi homokból, löszös homokból és átmosott homokos löszből áll. Vastagsága átlagosan 3-4 méter, de helyenként az 5 métert is meghaladja. Tagolatlan asztalsima felszínét régi medermaradványok, gyenge lefolyású vizenyős laposok, szivárgó erek és lapos eróziós szigetmaradványok tarkítják.

A községhatár nyugati fele gyengén hullámos löszhát. Fejlődéstörténete az utolsó jégkorszaktól különbözött a tárgyalt keleti területtől, ugyanis a jégkorszak végén, amikor a község süllyedő keleti részén hordalékkúpképződés folyt, a községhatár süllyedésből kimaradt árvízmentes magasabb térszínén löszképződésre került sor.

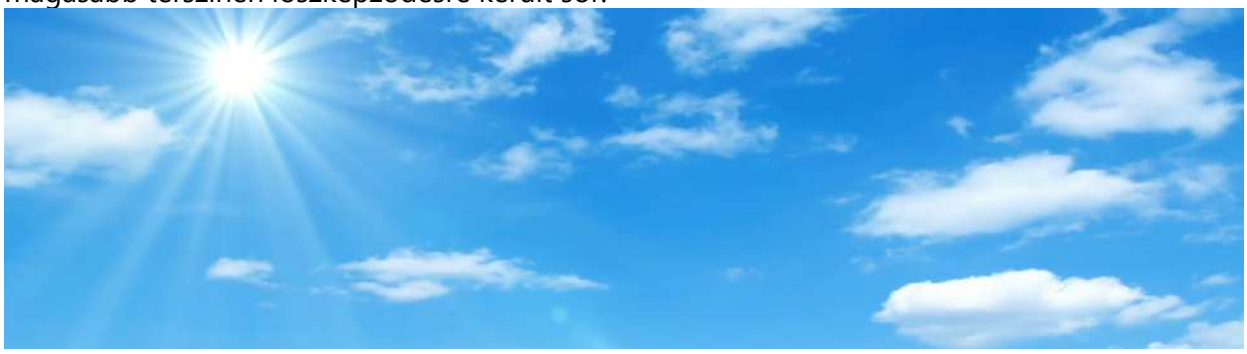

A típusos és homokos lösz itt zavartalan körülmények között összefüggő takaró formájában halmozódott fel, s a korábban eróziós formákkal jellemzett felszínt löszös háttá formálta. A löszös hát tagolatlan, gyengén hullámos felszíne a vízválasztó gerinctől (ezen húzódik a községhatár) enyhe, menedékes lejtővel hajlik a Seregélyesi-völgy felé, ahol helyenként alámosott medrek peremmel végződik el. A 140 méter tengerszint feletti magasságra kiemelt löszös hát felszínének egyhangúságát csak a lösz karsztos lepusztulásformái (löszdolina, löszvölgy) élénkítik némileg. A községhatárt a szomszédos Seregélyeshez teljesen hasonló éghajlati sajátságok jellemzik.

Nyara meleg, száraz, mérsékelten forró, a legmelegebb hónap július középhőmérséklete 21,5 °C körül alakul. Napsütése kedvező, az évi összeg 2000-2050 óra között változik. Átlagosan 75-80 nyári nap és 15-20 hőségnap előfordulásával számolhatunk. Tele mérsékelten hideg, a leghidegebb január hónap középhőmérséklete -1,5 és -1,6 °C között van. Évi csapadékmennyisége mérsékelt, a legcsapadékosabb hónap a május. A nyári meleggel, a bőséges napsugárzással és a szűkös csapadékkal szoros összefüggésben a területet gyakori aszály és jelentős vízhiány jellemzi. A súlyos vízhiány megmutatkozik a felszíni és felszín alatti vizek mérséklet előfordulásában is.

Fő vízfolyása a Seregélyesi-víz, többi vízfolyásai mind időszakosan jelentkeznek. Ál¬lóvizeit is csak egy természetes tó képviseli. Jelentékeny mennyiségű talajvizet is csak a Seregélyesi-völgy felszíne tárol. A löszös háton a talajvíz 10-15 méter mélyen helyezkedik el és kitermelhető vízkész¬lete nincsen. A pannóniai üledékek vékony kifejlődése miatt rétegvize is szű¬kösen van. A Seregélyesi-völgyben réti talaj és réti öntéstalaj terjedt el, terüle¬ténekt túlnyomó része fátlan kultúrmezőség, néhány hektárnyi erdőmaradvánnyal. A helységen keresztül folyik a sárosdi vízle¬vezető csatorna, amely a község határát is átszeli. Ez a víz 1845-ig összefüggő vízfe¬lületet képezett a Velencei-tó seregélyesi ágával, és az ággal együtt magával a tóval. Szabályozása után azonban a víz eltűnt az érből, de a csatorna határjelzőként szerepel 100 esztendőn át a telkes gazdák és az ura¬dalmi földek között. A Sárvíz szabályozása még azt is eredmé¬nyezte, hogy az egész határban létező, egy¬kor vadban és halban dús vizek az 1850-es év végére eltűntek, azaz kiszáradtak és bő füvet termő rétekké váltak.

Ilyen területek voltak a Kender-tó, Kónyilapos, Hamvay- lapos és a Tégla-tó. Ez utóbbi mesterséges alakulat és a feljegyzések szerint a téglagyári munkások csákánya ott a régi világ rejtélyes nyomait tárta fel. A Kender-tóról azt tudjuk, hogy 1859-re már kiszáradt, és 1860-ban egy homokborította tófenék volt a helyén. A helység határa jórészt sík terület, maga a település egy halom déli lejtőjén fekszik, tengerszint feletti magassága 114 méter. A magassági fixpont a katolikus templom falában vastáblán van elhelyezve.

A TÖRTÉNETI MÚLT

Az őskorból a község lakott helyeinek újkőkori és bronzkori régészeti emlékeit ma még csak szórványosan ismerjük, annál rendszeresebben feltérképezték a Sárosd- Seregélyes vízfolyás mindkét partján található római koracsászárkori kelta bennszülött tanyákat, falvakat. Kelta-római bennszülött település volt az „Usztató"-nál, a kőhíd környékén. Nem messze a Pörösök-földjén római sírkert áldozati jelenettel díszített sarokpillérét találták. A kelta őslakosság római hódítás előtti régészeti emlékei a Hantos felé vezető út melletti Homokbányában kerültek elő. A honfoglaláskor, a X-XI. század magyar temetője a Kartali dombon található. A magyar honfoglalást megelőzően megtelepedő avarok sírjait, övkészletét a Tsz-istállóknál találtak.

A községtől délre, a Hantosi út és a vízfolyás között „Pusztatemplom", elpusztult magyar középkori falu emléke. Az egykori templomdombon kőtemplom és templom körüli temető sírjainak maradványai voltak. 1272-ben (Garás) Baras, 1342-ben Sarusd névváltozattal jelölik a települést. Királyi lovászok birtoka a korai Árpád korban, majd fehérvári polgárok gazdálkodnak rajta. Az 1300-as évek végén a kunok szállásterületéhez kapcsolták. A helység múltja a magyar középkor évszázadaiban a kunok történetével van összefüggésben. Sárosd és a határában fekvő Jakabszállás a hantosszéki kunkapitányság települései voltak.

Sárosd 1417-ben került a birtokosok kezére. A helység határában fekvő Jakabszállás ekkoriban kiemelkedő szerepre tett szert, mert 1481-ben mezővárosi rangot kapott, ami évi három országos vásár rendezésének jogát is jelentette. Jakabszállás a magyar középkor évszázadaiban élte fénykorát, melynek a városi rangot adott Corvin Mátyás király adományozta. Mátyás királyunk által kiadott oklevél szerint Jakabszállás várossá emelése - és ezzel együtt a vásártartás kiváltsága - anyjának, Szilágyi Erzsébetnek kérésére történt. Az oklevélben olvasható, hogy az uralkodó a település népének, lakóinak javát és hasznát tekintette, amikor évi három országos vásárt engedélyezett számára.

Az országos vásárokat Szent Péter apostol székfoglalásának ünnepén (február 22-én), továbbá Keresztelő Szent János (június 24- én) és Szent Mihály arkangyal ünnepén (szeptember 29-én) tarthatták, míg a szabad hetivásárokat hetente a csütörtöki napokon. Az uralkodó egyben felruházta Jakabszállást mindazon kiváltásokkal, melyeket a szabad királyi városok a királyi birtokokon tartott vásárokon gyakoroltak.

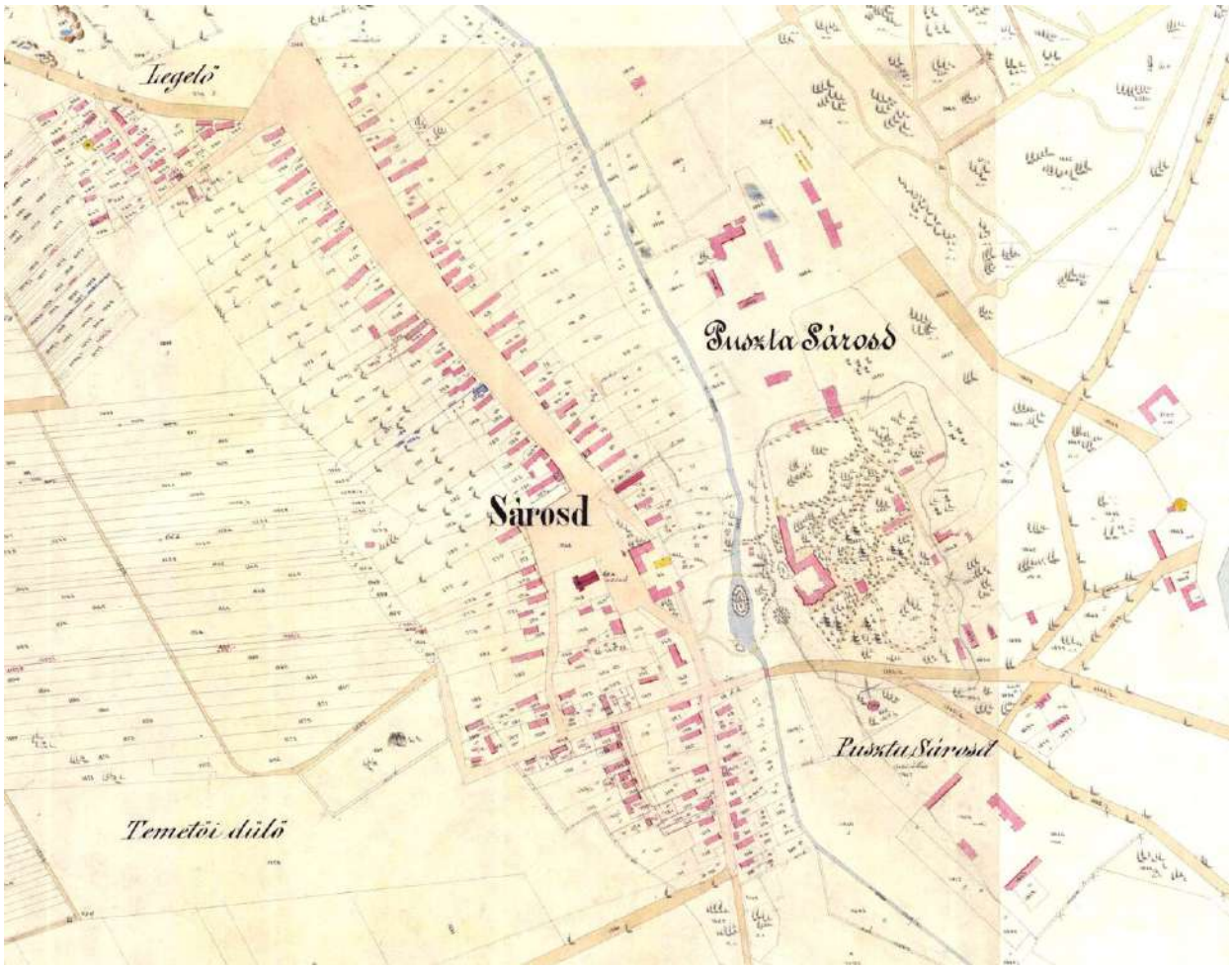

A török hódoltság első évtizedében a jakabszállási lakosok legnagyobb része elmenekült a városból vagy elpusztult. A terület ekkor négy török tímárbirtokos tulajdona volt. Ebből az időből öt török összeírást ismerünk Jakabszállásról. 1699-ben Sárosdra Heister Siegbert császári tábornok is igényt tartott, a törökellenes háború során szerzett érdemei jogán.

A Bottka család örökösei hiába hivatkoztak rá és bizonyították, hogy Thoman kun kapitány leszármazottai. Ennek a tiltakozásnak nem lett eredménye, mert még ebben az évben Heistert beiktatták a sárosdi birtokba. 1702-ben már az egész sárosdi pusztaság Eszterházy birtok.

1722. június 23-án Eszterházy Ferenc Fejér vármegye főispánja 2288 forintot fizetett vételárként a Bottka családnak. A földesúri pusztaként számontartott település újranépesítése a 18. század közepén zajlott le. Az Eszterházy uradalom a népesség helyhezkötése érdekében is előtérbe helyezte a település fejlesztését. Ehhez azonban további, mégpedig tömeges telepítésre volt szükség. A telepítés befejezésének deklarálása után megindult a település mezővárossá történő kialakítása. Köztudott volt, hogy a mezővárosi státust elnyerni anyagi kötelezettséggel járt, továbbá meg kellett lenni a legszükségesebb intézményrendszernek. Ez gazdasági, igazgatási, vallási és kulturális intézmény fejlesztését követelte meg a földesúrtól és a helyi lakosságtól. Sárosd a mezővárosi státust Mária Terézia királynőtől 1761. október 20-án kapta meg. A kérelmező Eszterházy Imre földesúr volt, aki a királyi udvarhoz a helytartótanácson keresztül juttatta el kérését.

A mezővárosi jog gazdasági előnyökkel járt. Sárosd évente négy - május 1., június 27., augusztus 15. és november 11. - vásár megtartására kapott engedélyt. A vásártartási jogot 1762. augusztus 17-én a mezőváros megvásárolta 1010 forintért, melyet a kancelláriának fizetett be. A mezővárosi státussal egyidőben kapta meg a település a ma is használt címerét. A mezőváros fejlődése lassú ütemű. 1774-ben 54 lakóházban 420 fő lakott, 1784-ben már 68 ház állt, s a tényleges népesség ekkor 546 fő volt. Iskola már a mezőváros megalakulása évé-ben működött. Adatok 1770-től állnak rendelkezésre. Ebben az évben 15 gyermek járt iskolába. 1841-ben a tanulók száma Sárosdon 54. A tanító magyar nyelven oktatta a bibliát, a keresztény tudományt, olvasást, írást.

1812-ban a földesúri ház körüli területet erdősítették. Az ültetés sikerrel járt, a sivatagos jellegű homokbuckás terület gazdag erdőséggé változott. E területet József erdőnek nevezték, ma Nagyerdőként szerepel. Az erdőt átszelő nyolc út kereszteződésében állították fel a Diana szobrot, melyen többek között az alábbi felírás volt olvasható: „Palude pie mata, ecce josephina silva", azaz: „A mocsarat kegyesen megszűntetve, íme a Josephíni erdő". Ennek az erdősítésnek az emlékét őrzi még néhány hatalmas tölgy. Nemesi lakossága Sárosdnak nem volt. A jakabszállási uradalomban a 19. század első felében tőkés üzemszervezési folyamat ment végbe. A puszta bérlője Horhy Mihály a gazdaságban váltógazdálkodást vezetett be. Horhy nevéhez fűződik az istállózó állattenyésztés meghonosítása, a rendszeres trágyázás bevezetése, a nagyüzemi kukorica termesztés kialakítása. A majorsági kukorica termelés Horhy példája nyomán kezdett elterjedni a Fejér megyei uradalmakban, de a gazdaságszervezés területén végzett munkáit is példamutatónak tekintették. Meghonosította a tejtermelést, s a kiváló gyapjúhozamú juhtenyésztést tovább fejlesztette. 1851-ben beutazta Angliát, s ott cséplőgépet és gőzekét vásárolt. Az uradalom reformkorban megkezdett modernizálása az 1850-es évek elején is folytatódott. Horhy a homoktalaj megkötésére erdőt és szőlőt is telepített.

Sárosd a Fejér megyei mezővárosok sorába elég korán lépett. A megyének ezen a táján - Adonyon kívül - a XVIII. század közepén nincs más mezőváros. így Sárosd gazdasági alcentrum szerepe elég korán kialakult. Az Eszterházy uradalom itt rendezte be a birtokközpontot, amely a helység igazgatási szerepét növelte, és ehhez járult a már említett vásártartási jog gyakorlása, s így a Duna-Sárvíz közötti résznek kereskedelmi központjává alakult.

Sárosd mezővárosi státusa 1848 után még 23 évig fennállott, csak a községi törvény hatályba lépésével enyészett el. Bízvást állíthatjuk, hogy Sárosd 110 esztendei mezővárosi funkcionálása a település múltjának egyik legszebb fejezete. A gazdasági fellendülés eredményeként a helyi viszonyok között tehetős réteg stabilizálta helyzetét. Az 1850-es években lényegében változatlan marad a mezőváros társadalmi-gazdasági rétegződése. A parasztgazdaságok további változására az 1860-as évek közepén kerül sor.

A mezőváros lakossága Székesfehérvár és a megye megszállásáig, a szabadságharc vérbefojtásáig (1849. augusztus 19.) szolgálta a szabadság küzdelmeket. Ebben nagy szerepet játszott a pákozdi csata napján Sárosdon tartózkodó Görgey Artúr őrnagy és a Madarász testvérek - József és László - felvilágosító, szervező munkája. Perczel Mór parancsnoksága alá rendelt honvéd és népfelkelő alakulatok összevonásának helye Aba-Seregélyes-Szolgaegyháza-Sárosd lett. A mezővárosban katonai kórházat és élelemiszer raktárt rendeztek be. A katonai kórház élelmiszer szükségletét is a sárosdiak biztosították. 1882. november 12-én gördült át az első vasúti szerelvény a településen, ez nagyban segítette Sárosd további fejlődését. 1900-tól először csak idénymunkára (aratás) summások érkeztek a községbe, majd a későbbi években ezek a családok már itt is maradtak, letelepedtek. A második világháború idején a Balaton-Velencei-tó-Duna közötti harcok színterébe esett a település. Az orosz megszállás után Állami Gazdaság és több szövetkezet jött létre Sárosdon. A szövetkezetek egyesítéséből jött létre az „Egyetértés” Szövetkezet.

ÖRÖKSÉGÜNK

KATOLIKUS TEMPLOM

1824-27-ben klasszicista stílusban épült. Építését a Helytartótanács gróf Esterházy János, gróf Esterházy Pálné és Nedeczky Mihály támogatásával intézte. Lechner Lóránd tervei alapján 1930-31-ben bővítették Lázár János székesfehérvári építész kivitelezésében. Az épület külső megjelenése homlokzati tornyos kialakítású, kereszthajós, középpontjában huszártoronnyal. Főhomlokzatán sávozott középrész és szegély, az előbbi egyenes záródású ajtóval és lunettával. A kereszthajók és a szentély záródása félköríves. A főoltár képe bécsi munka, Nepomuki Szent Jánost ábrázolja. Keresztelőkútja vörösmárványból készült. A szószék hangvetőjén a harsonáló Apokalipszis angyala szobra látható.

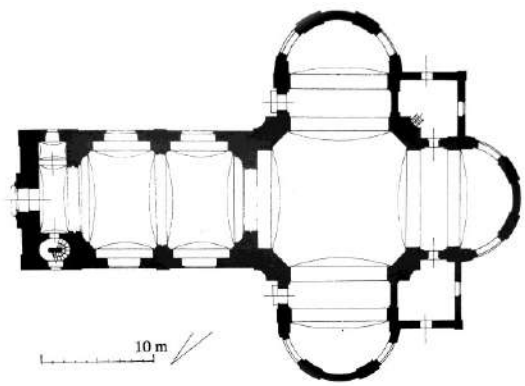
10 m

Rom. Kath. templom
Sárosd

REFORMÁTUS TEMPLOM

A Hantosi út mellett egy saroktelken található az egyszerű téglalap alakú épület. Tornya részben beleolvad a fő épülettömegbe, melyhez nyeregtetős előtető kapcsolódik. A református és evangélikus istentiszteletet is itt tartják.

3

ESTERHÁZY KASTÉLY

A település központjában, az úttól kissé beljebb eső szabadon álló épület. Jelenlegi formáját többszörös átépítés és bővítés nyomán szerezte, így jelenleg egy viszonylag nagy kiterjedésű, U alaprajzú földszintes épület, déli oldalán egyemeletes toronnyal. A 18. századi L alaprajzú épületet a 19. század közepén Weber Antal tervei alapján átépítették, majd az 1880-90-es években ismételten kibővült. Utolsó átalakítására 1920 körül került sor Möller István tervei alapján, mely eredményeként architektúráját többségében száraz historizáló jegyek jellemzik.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

Sárosd közigazgatási területén belül a külterületi részekkel körülzártan található a belterületi rész. Ezeken a területrészeken más-más építési szempontok a meghatározóak. Ez fakadhat például a domborzatuk, a funkciójuk vagy a történetiségük eltéréséből, minek következtében eltérő arculati egységet mutatnak. A következőkben a térképeken ábrázolva először a külterületi, majd a belterületi különböző karakterű részek kerülnek lehatárolásra.

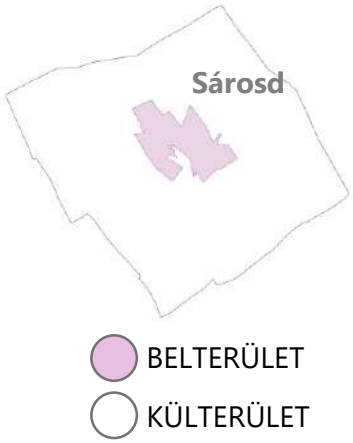

KÜLTERÜLETI KARAKTEREK

A beépített és beépíthető településrészeket a külterület veszi körül, ahol elsősorban a mezőgazdasági művelés, a környező erdőségek és a természetvédelmi tényezők játszanak meghatározó szerepet. A mezőgazdasági területeken jellemzően az adott terület művelési ágához kötődő növénytermesztés és állattartás, illetve az ezekkel kapcsolatos termékek feldolgozását, tárolását szolgáló építmények jelennek meg. Beépítettségére a telephelyszerűen álló elrendezés a jellemző. A táj meghatározó elemei még a fő közlekedési útvonalak, a kötöttpályás közlekedés és a villamos energia távvezetékei. A Sárosd-Seregélyes vízfolyás észak-déli irányban szeli át a települést, szép és rendezett vízparti növényzettel, helyenként terebélyes fákkal kísérve. A település déli belterületi határán található egy horgásztó. Az erdőterületek szintén beépítésre nem szánt területek, melyeken belül az épített környezetet jellemzően csak az erdő elsődleges -gazdasági, vagy védelmi- rendeltetését szolgáló erdészeti építmények alkotják. A legnagyobb összefüggő erdőfelület északi irányban a Nagyerdő.

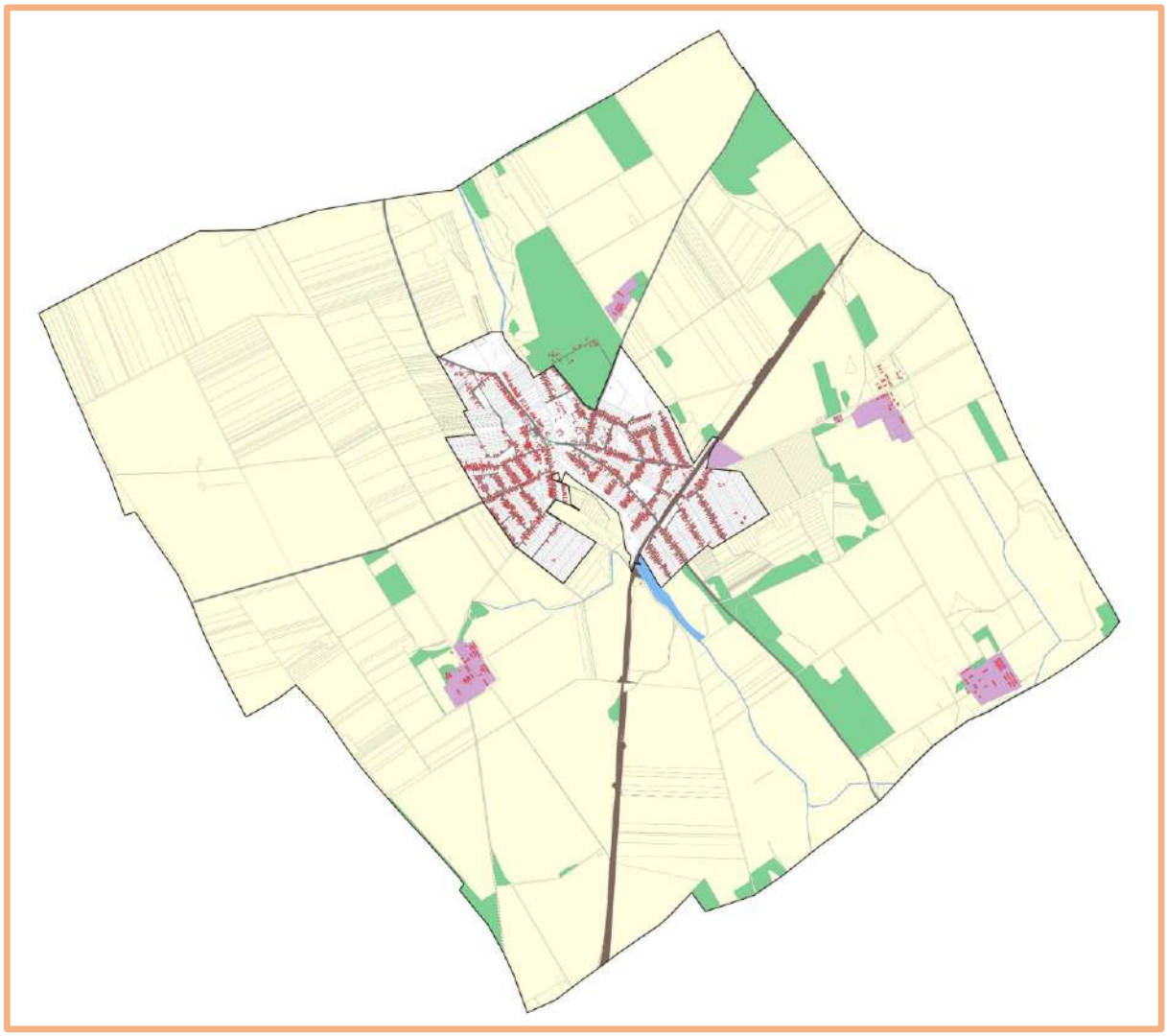

- MEZŐGAZDASÁGI TERÜLET
- MEZŐGAZDASÁG ÜZEMI TERÜLET
- VÍZGAZDÁLKODÁSI TERÜLET
- ERDŐTERÜLET
- KÖZLEKEDÉSI TERÜLET
- KÖTÖTTPÁLYÁS KÖZLEKEDÉS

BELTERÜLETI KARAKTEREK

Sárosd településen - az arculati jellemzők tekintetében - négyeltérő karakterű területrész különböztethető meg. A beépített és a még beépíthető területek zöme lakóterület. A lakóterületeken belül három különböző karakterű terület rajzolódik ki, melyek különböző időszakokban és különböző funkcióval épültek be, s így az adott korszak jegyeit hordozzák magukon. Az Történeti településmag a mai bevezető főút és a kastély területe mellett alakult ki, amely a késő 19- korai 20. század építészeti örökségét hordozza. A beállt lakóterületek a mai főútvonalakat és az onnan kiinduló utcák korai szakaszait szorosan körülölelő tömbök, melyek lakóterületként való hasznosítása tömbönként más-más időben, de jellemzően az 1950-es évektől indult meg, s a rendelkezésre álló építési telkek szinte mindegyike be is épült. A lakóterületektől funkcionálisan és így településképileg is elkülönül a még formálódó településközpont területe, valamint a műemléki védelem alatt álló kastély a hozzá tartozó nagy kiterjedésű parkkal.

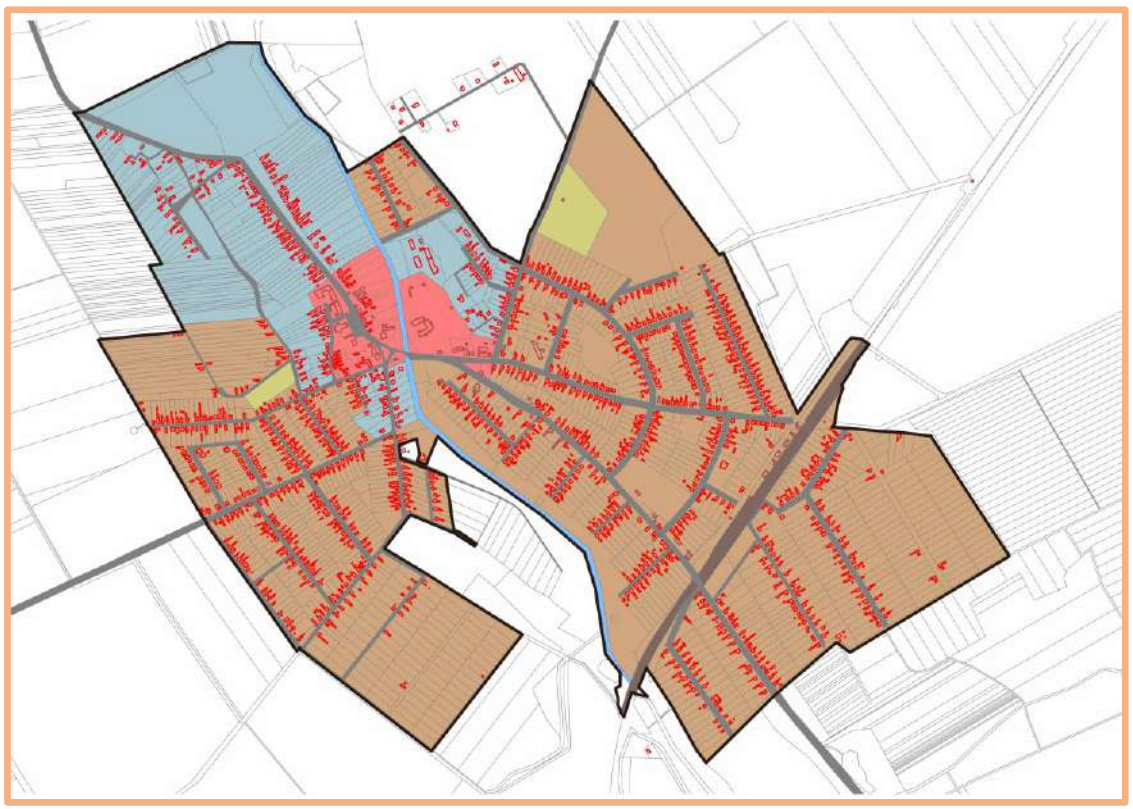

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG

TELEPÜLÉSKÖZPONT

TEMETŐK TERÜLETE

FALUSIAS LAKÓTERÜLET

1 TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG

A történeti településmag területén a kialakult telkek, a telkek beépítése, a házak tömegformálása és az építészeti részletek őrzik még az egykori karaktert és a falusi léptéket. Ezen rész településszerkezetének jelentős hatása van a települési összképre, mivel érintkezik a mai bevezető főút vonalvezetésének futástengelyével. A házak jellemzően az utcavonaltól akár 10-20 méterre is állhatnak, az utcaképet a nyeregtetős épületek oromfalának ritmusa határozza meg, de mára sok helyen található egyéb tetőforma is beékelődve közéjük. Alapvetően az északi irányból beérkező Fő út és a kastélytól keltre fekvő tömb területére terjed ki. Déli irányból csatlakozik a településközponti karakterhez, épületállományában így fokozatosan megjelenik az intézményi és kiszolgáló funkció is.

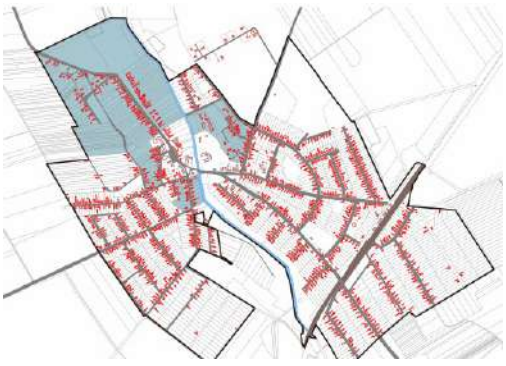

2 TELEPÜLÉSKÖZPONT

Területe a történeti falumag déli határán jött létre. Jellemzően intézményi és kiszolgáló-kereskedelmi funkciók jellemzik. Itt található többek között a régi iskolaépület elbontásával 1997-ben bővített iskola, a katolikus templom és a polgármesteri hivatal. Településképileg vegyes képet mutat, sok az átalakított épület, található itt a szocializmusban tervezett intézmény és a fő út forgalmára települt vendéglátóipari egység is. Forgalmi csomópontjában az úttestek között kialakult zöldfelületek igényesek, gondozásuk megoldott.

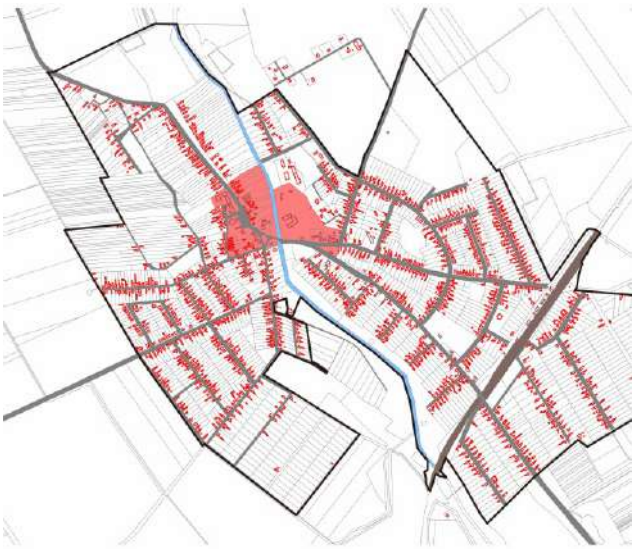

3 FALUSIAS LAKÓTERÜLET

A településrész arculata, növényzettel átszőtt utcaképe jellegzetes mai magyar falusi utcakép. Jellemzően aszfaltozott úthálózata és a járda közötti széles zöldsáv biztosítja az utca kedvező zöld megjelenését. Elsősorban lakóterületi funkciója van, a főbb útvonalak mellett találhatóak kiszolgáló egységek is. Egészét tekintve terepviszonya síknak tekinthető, az oldalhatáros beépítés jellemzi, csak elvétve fordul elő szabadonállóan elhelyezett épület. Az előkertek megléte lehetőséget biztosít zöldfelületek kialakítására. Az új építés ritka, inkább a bővítés és a felújítás dominál. A településszéleken bizonyos részeken jelentkezik a szegregáció hatása, itt sok helyen erősen leromlott az épületállomány, az utak felújításra szorulnak. Területét a vasútvonal szeli át, mely környezetében előtérbe kerülnek a vasúti közlekedés műtárgyai.

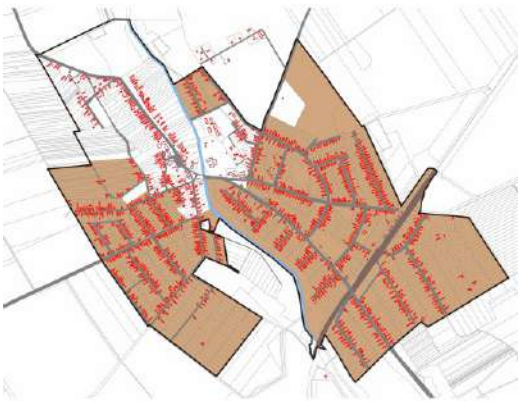

4 TEMETŐK TERÜLETE

A településen két temető is található. A régebbi, már nem használt a Temető és a Mártír utcák kereszteződésénél található. Ide már nem temetkeznek, csak a hozzátartozók járnak ki. A másik temető a Szabadegyházi út mentén, majdnem teljesen a település szélén található, hosszan elnyúlva a főút mellett. A temetőhöz egyszerű nyeregtetős ravatalozóépület tartozik, mely a bejárat tengelyére merőlegesen áll. Egész területére jellemző a rendezettség, bevezető járdájának felülete burkolt, zöld aljzata nyírásáról gondoskodnak. Ezen oknál fogva hangulatuk méltó funkciójukhoz, az emlékezéshez, így a helyiek méltó módon emlékezhetnek meg szeretteikről.

4

AJÁNLÁSOK

Ebben a fejezetben nem az a cél, hogy a felsorakoztatott ajánlásokkal egyoldalúan leszűkítsük az építészeti lehetőségeket, hanem szeretnénk bemutatni néhány tipikus hibát, melyek elkerülése egyértelmű szándékunk.

1 TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG 3 FALUSIAS LAKÓTERÜLET

A családi házak telepítése jellemzően oldalhatáron álló és a telken belüli elhelyezkedése utcára merőleges rendszerű, míg a kialakult előkert az egyes utcákban 0-5 méter közötti. Ezeken a területeken a nem utcára merőlegesen telepített, vagy az indokolatlanul az utcavonalától hátrahúzott családi házak telepítése nem javasolt.

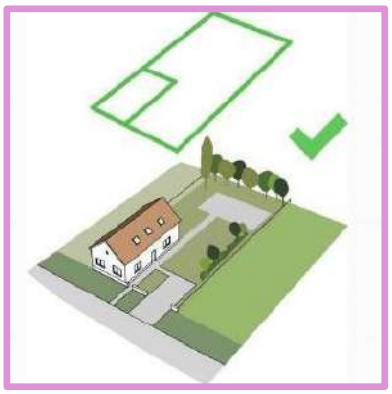

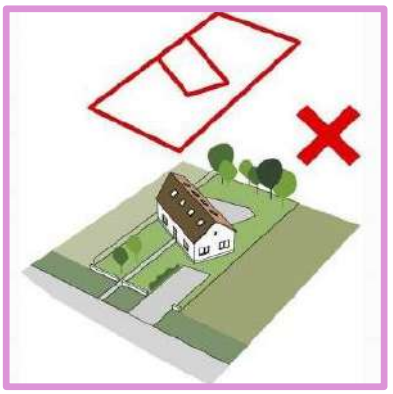

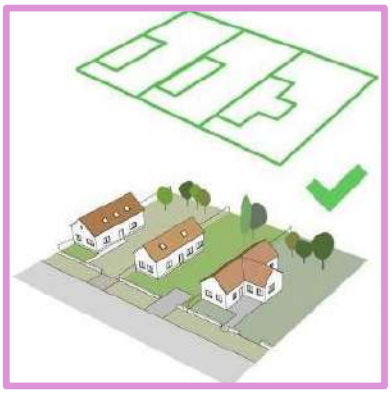

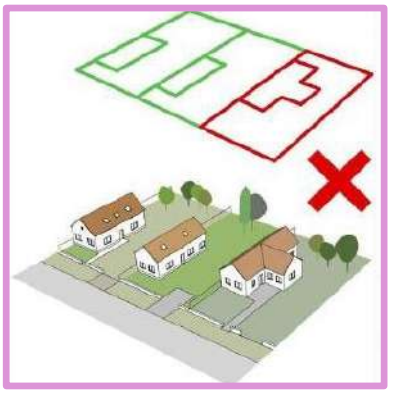

A település lakó funkciót magába foglaló beépített részein a telepítéssel lehetőleg a mikrokörnyezetben kialakult (oldalhatáron álló, vagy szabadonálló) állapothoz javasolt igazodni.

A lakóépületek jellemzően földszintesek, de az újabb beépítésű területeken jellemző a tetőterek beépítése is. Ezeken a területeken új épület elhelyezésekor nem javasolt a kialakult mikrokörnyezettől jelentősen eltérő épületmagasság alkalmazása.

Az anyaghasználat terén tisztában vagyunk azzal, hogy nem lehet települési szinten preferált anyagokat, színeket meghatározni, de talán erre nincs is szükség, hiszen a változatosság is része kell legyen a településképnek. Ezzel együtt a rikító színek kerülése, a visszafogottabb, paszteles árnyalatok használata, több természetes, vagy természetes hatású anyag (fa, tégla, kő, cserép, nád, stb.) megjelenése garantálhatja a településképbe való ideális illeszkedést. Az illeszkedő színvilág és anyaghasználat meghatározásakor érdemes megvizsgálni az adott ingatlan körüli utcaképet és közvetlen mikrokörnyezetét is.

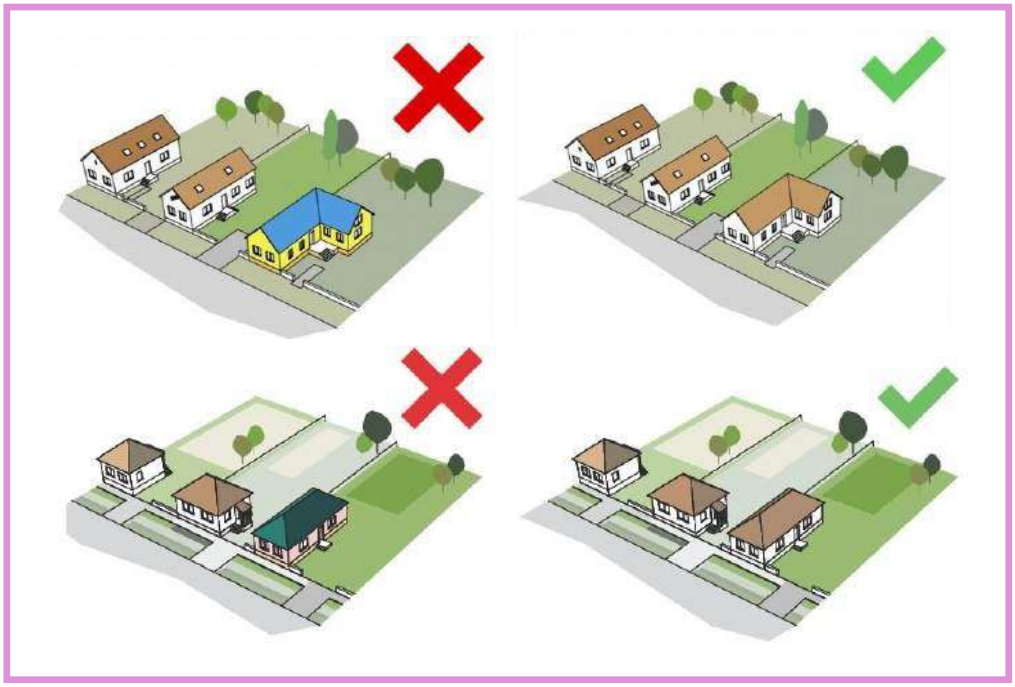

1 TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG

A történeti településmag kialakult beépítési formái, épülettömegei megtartásra javasoltak. De egyben ez nem lehet akadálya, hogy a jelenkor követelményeinek megfelelően ne lehessen az akár százéves épületeket, beépítési formákat megőrizve azokat átalakítani, bővíteni. Ebből fakadóan arra kell törekedni, hogy az alapvető utcaképet, mint értéket nem sértve szükséges megtervezni a felújításokat, bővítéseket vagy az új építéseket. Ennek értelmében az utcafrontra néző épületrésznek szükséges követnie –ahol az megmaradt- a már kialakult struktúrát. Ez nem jelenti azt, hogy például az oldalkert fele, mégha nem is volt jellemző, ne lehessen bővíteni.

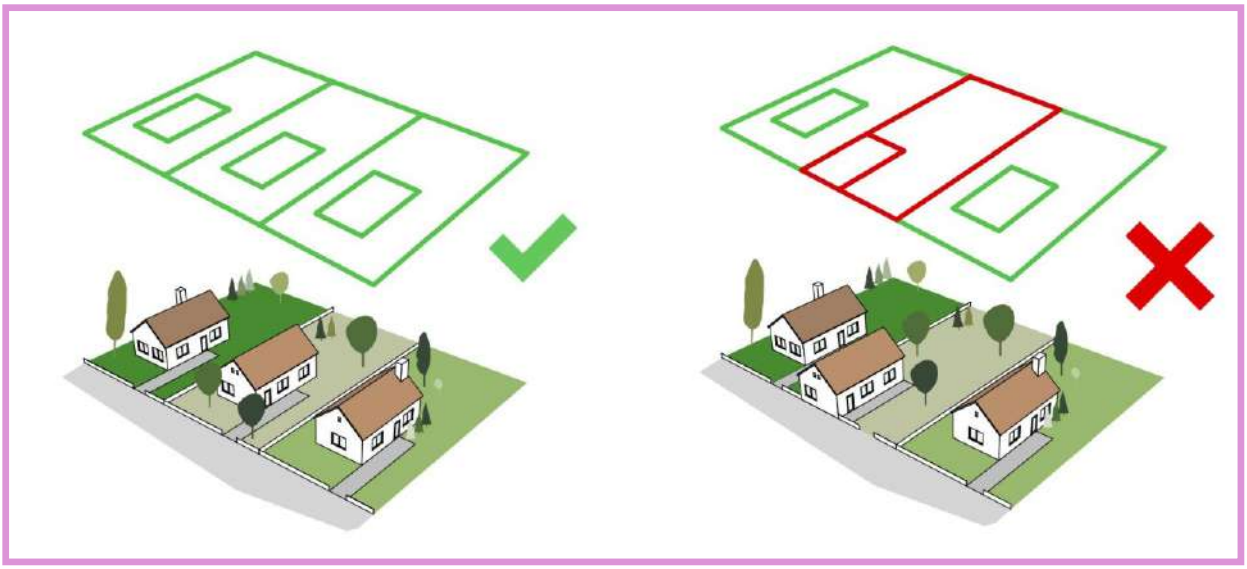

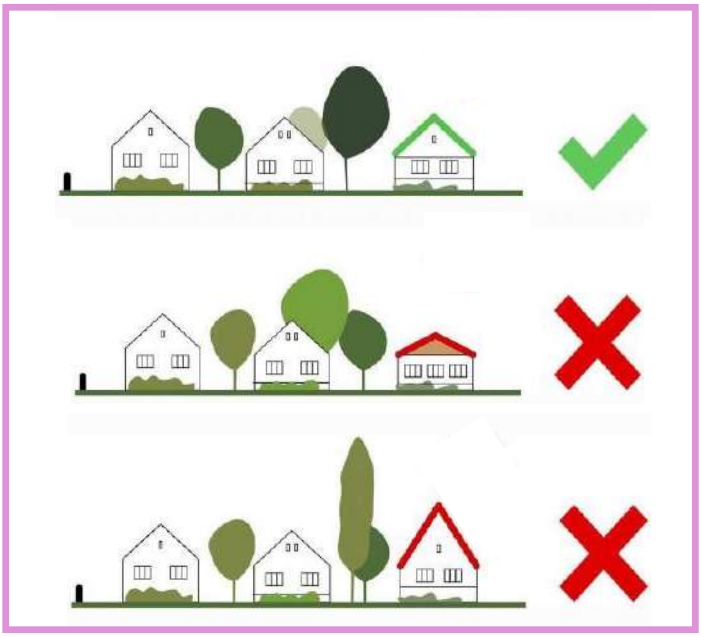

Egyéb, nem lakóépület esetén a tetők hajlásszöge nagyobb intervallumban, 15-45° között választható meg, de ha az adott funkció mást követel, ettől is el lehet térni, viszont ez csak végső esetben javasolt.

KÜLTERÜLETI GAZDASÁGI

A harmonikus településkép kialakulásának érdekében a gazdasági és különleges területeken is követendő a lakóterületek telepítési sémája, természetesen a szükséges egyéb szempontok figyelembe vétele mellett. Kerülendők a bonyolult alaprajzok és a toldalékos épületek kialakítása.

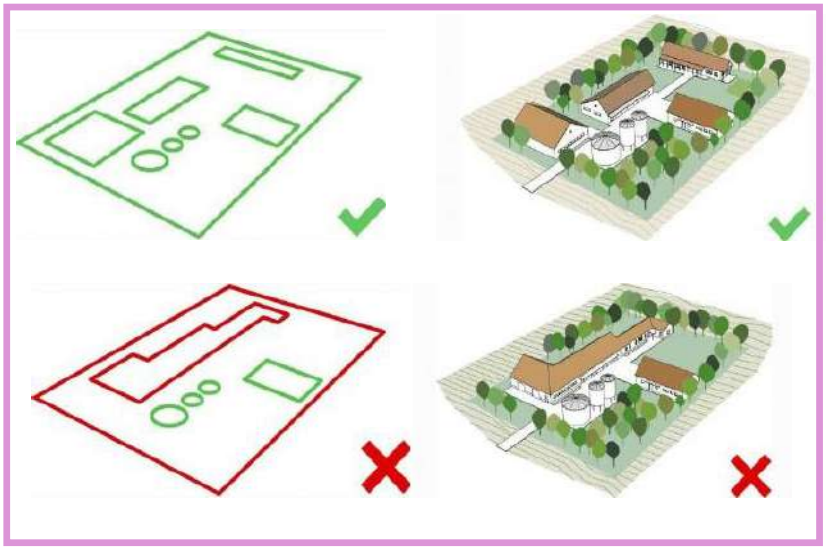

3 FALUSIAS LAKÓTERÜLET

Az újonnan beépülő településrészeken, ahol nincs kialakult utcakép, a szűkebb mikrokörnyezethez szükséges alkalmazkodni. Mivel napjainkban nagyban eltérő lehetőségek és funkcionális igények jellemzik az építtetőket, nem ajánlott az épületekre túlzóan kötött telepítési és tömegformálási kikötéseket tenni. Törekedni kell azonban a túlzó, tömegében, arányaiban a közvetlen környezetét nem figyelembe vevő épületkialakítás elkerülésére.

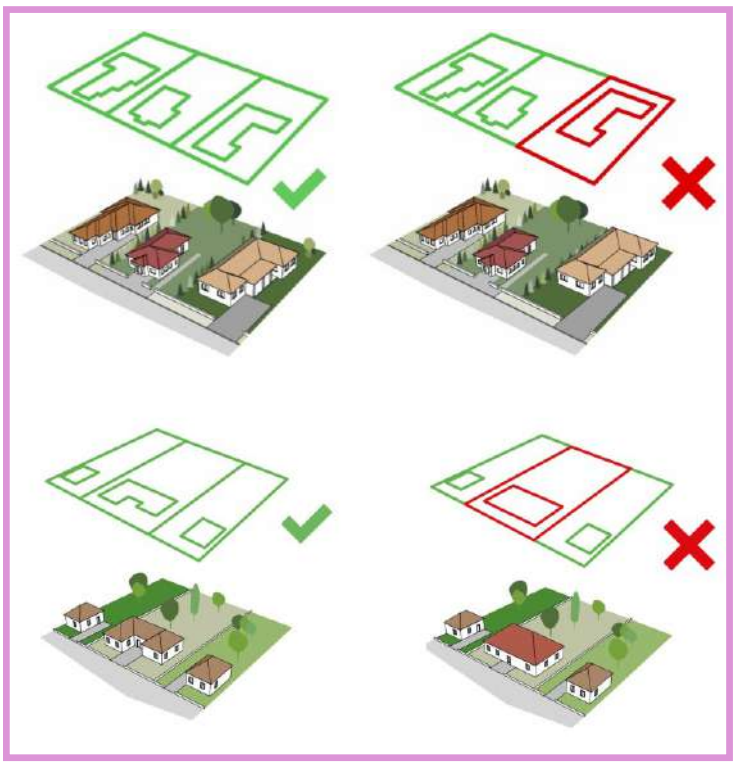

KERÍTÉSEK

A kerítések esetében Sárosd teljes területén, a kedvezőbb utcakép kialakulásának érdekében a teljesen tömör és a túl magas kerítések használata kerülendő. Az áttört kerítések utólagos elzárása (pl.: nádszövettel) szintén nem javasolt. A kerítések anyaghasználata esetében a természetes anyagok (kő, fa, stb.), illetve az épületnél alkalmazott anyagok használata kívánatos. Természetesen az utcaképben a modem anyagok használata is megférhet a hagyományos anyagok mellett, de célszerű szem előtt tartani az illeszkedést ebben az esetben is. A kapuk kialakításakor kerülendő az egyes bejáratok túl hangsúlyos kialakítása.

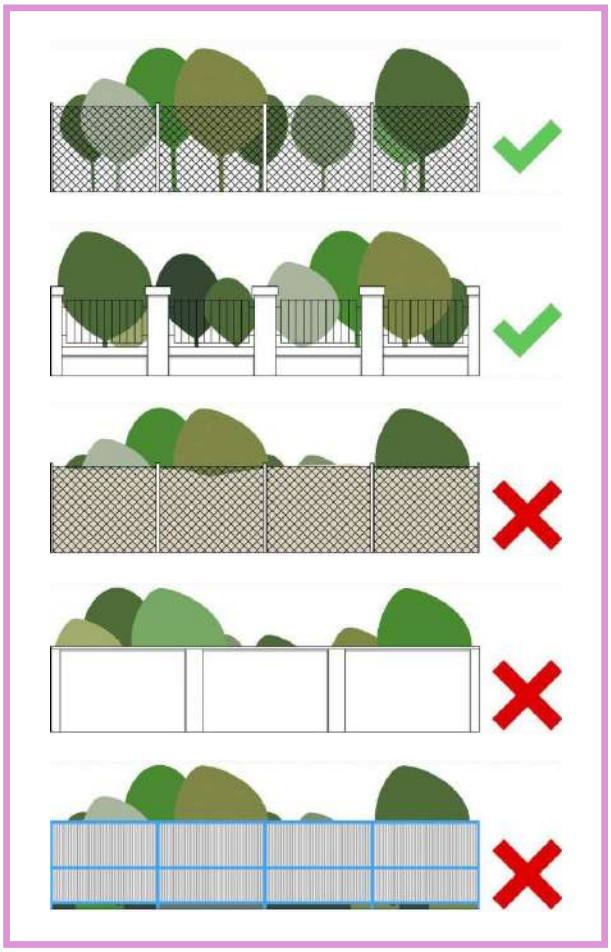

Külterületeken és beépítésre nem szánt területeken a növényzet alkalmazása a területhatár kijelölésére is követendő megoldás.

RÉSZLETEK

Az egyszerű, de igényes, jól kitalált, szépen megépített részletek gazdagíthatják az épületeket, büszkévé tehetik a tulajdonosokat. Ez egyaránt igaz lehet a lakóépületekre és egyéb gazdasági, vagy más funkciójú épületekre is. Egy-egy burkolat, eresz, tetőcsatlakozás, párkány részlet minőségi kialakítása és anyaghasználata díszítőelemként is működik. Ezzel együtt az öncélú és túlzó díszítőelemek kerülését javasoljuk.

NYÍLÁSZÁRÓK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt. Az egyes településrészeken a mikrokörnyezet sajátosságainak megőrzése javasolt. Új ház építésekor érdemes körüljárni a környéket, és ihletet meríteni, hogy az otthonunk minél jobban illeszkedjen környezetébe. Ezzel mi is gazdagíthatjuk az utcaképet, mi több, magunk is hozzájárulhatunk a település egységes arculati identitásának fejlődéséhez.

UTCAFRONTOK

Mindannyiunk közös érdeke, hogy tágabb lakókörnyezetünk is gondozott és rendezett képet mutasson, hisz nem csak maguk az építmények alkotják az utcaképet. Ide tartoznak a gyalogos és gépkocsibehajtók, ezek részét képező átereszek is. Szakszerűen és környezetébe illeszkedően kialakítva az épület szépségét is segíthetik kiemelni.

A rendszerető lakosok gyakran alakítanak ki gondozott, virágos előkertet. A kertek szerepe átalakuló, hagyományos, falusi gazdasági udvarra már a történeti településrészen is egyre kevesebb példát találni. A felszámolt baromfiudvarok helyét fokozatosan felváltja a pihenőkert, a virágokkal díszített, fásított, füves udvar. Jellemző a mezőgazdasági munkához használt melléképületek jelenléte, kialakításuk vegyes képet mutat. Sokszor jól látható helyen vannak a telkeken, így megtervezésükkor a funkció mellett az esztétikumukra is fokozottan ügyelni kell.

A kerti építmények lehetőleg a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azzal harmonizálva készüljenek. Igaz ez a pergolák, növényrácsok, gépkocsi beállók, kukatárolók esetében is. A burkolatok esetében könnyen felújítható, vízáteresztő burkolatok használata javasolt.

JÓ PÉLDÁK

8

JÓ PÉLDÁK

JÓ PÉLDÁK – SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

IMPRESSZUM

SÁROSD NAGYKÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
www.sarosd.hu
2433 Sárosd, Fő út 2.
Telefon: 06 25 511 210
Polgármester: Dunkl Gergely
hivatal@sarosd.hu
Főépítész: Kun Tímea

SZERKESZTETTE: Kovács Ádám

FOTÓ: Kovács Ádám
További képek:
szikm.hu, mapire.eu
VMK digitális archívum
Felhasznált irodalom:
Fehér Megye Kézikönyve,
A kiadvány készítése során felhasználásra
kerültek a Lechner Tudásközpont Területi,
Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft.
által biztosított ábrák, sablonok.